

Tietoja pikkulepinkäisen (*Lanius collurio L.*) ravinnosta.

OLAVI CAJANDER.

Ornis Fennicassa äskettäin olleiden, pikkulepinkäisen ravintoa käsittelevien kirjoitusten (3 ja 7) johdosta esitän, koska parina kesänä olen tullut kiinnittäneeksi huomiota samaan seikkaan, seuraavassa muutamia lisätietoja siitä. Useimmat niistä ovat peräisin Mynämäeltä. Kesäasuntoni puutarha tässä pitäjässä tarjosi runsaine pensasistutuksiineen mieluisan oleskelupaikan lepinkäisille, joita siellä kesinä 1923—26 asustikin säännöllisesti 1—2 paria ja joita minulla täten oli hyvä tilaisuus tarkastella. Kesällä 1926 havainnoin myös erästä lepinkäispoikuetta Mynämäen Häävuorella, suurehkokolla, monenlaista metsänjännöstä kasvavalla peltomäellä. Vielä on tietoja kesältä 1927 Bromarvista, jossa huomioin kahta poikuetta. Toinen oleskeli lepiköisellä hakamaalla merenlahden rannalla Kägran kylän luona, toinen aivan lähetyvillä, Framnäsin tammimetsän reunassa, viljelysmaiden äärellä molemmat.

Eräistä tunnetuista pikkulepinkäisen elintapojen erikoisuuksista johtuu, että sen ravinnosta on jotenkin helppo saada osittaista selkoa. Sellaisia ovat lajin keskustelunalainen tapa kiinnittää saaliitaan pensaiden piikkeihin (Kts. 1—4 ja 7), se seikka, että lepinkäispesästä saattaa löytää runsaastikin sinne pudonneita ravintojätteitä sekä ennenkaikkea lajilla tavattava oksennuspallomuodostus (vrt. esim. 2 siv. 280). Nämä ominaisuudet, joihin perustuen tosin saataneen selville vain suurehkot ja suuria sulamattomia osia sisältävät saaliseläimet, olivat huomattavissa myös havainnoimillani lepinkäisillä. Löytämäni oksennuspallot ja hallussani olleista pesistä tavatut jätteet on yliopettaja Rolf Krogerus tutkinut määräten tunnettavat saaliseläimet ja useimmin niiden luvut kussakin oksennuspallossa ja pesässä sekä auliisti antanut käytettäväkseni tulokset. Nämä muodostavat seuraavan esityksen pääasiallisen pohjan.

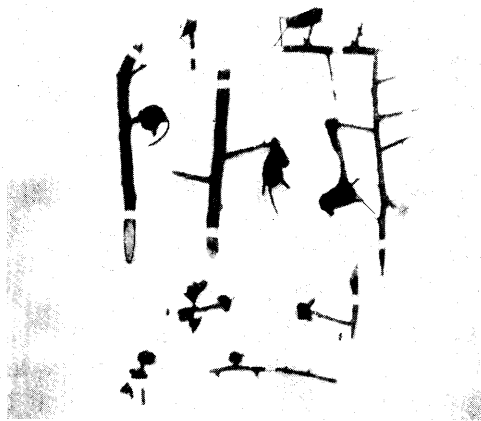
Mynämäellä tapasin pikkulepinkäisen kesäasuntoni puutarhaa ympäröivän orapihlaja-aidan piikkeihin lävistämiä eläimiä seuraavasti: Kesällä 1923 muutamia sittiäisiä (*Geotrupes*). Saman orapihlajan alla oli varsin runsaasti *Geotrupes*- ja *Carabus nemoralis*-peitinsiipiä jätteinä aikaisemmista aterioista. Kesällä 1925 oli pitkin orapihlajaaitaa lukuisasti kimalaisia (*Bombus*) piikkeihin lävistettyinä. Oltuaan kesäkuussa suurimmillaan niiden luku kuunvaihteessa nopeasti alkoi pienetä, 9. VII laskin kimalaiset, saaden tulokseksi 110 kpl., ja lyhyessä

ajassa ne kokonaan hävisivät. Mahdollisesti lepinkäiset tässä tapauksessa käyttivät ne hyödykseen. Kimalaisten lisäksi löytyi pari sittiäistä (*Geotrupes*), maakiitäjä (*Carabus sp.*) sekä pienehkö sammakko (*Rana temporaria*). Kesäkuussa 1926 löytyi n. 20 kimalaista (*Bombus*), maakiitäjä (*Carabus sp.*) ja ? *Vanessa*-toukka, heinäkuun lopulla, paitsi paria kimalaista (*Bombus*), 2 hepokattia (*Decticus verrucivorus*) ja *Metriopera roeselii*), 3 päästäistä (*Sorex vulgaris*) (Ks. kuvaa!) sekä nuori peltomyyrä (*Agricola agrestis*). — Bromarvista, hakamaalta Kägran luota löysin heinäkuun alussa v. 1927 2 kimalaista (*Bombus*) ja 3 päästäistä (*Sorex vulgaris*), jotka olivat kiinnitetyt kuivien oksien kärkiin risukasassa.

Piikkeihin kiinnitettyjen saaliseläinten suurien enemmistön muodostivat siis kimalaiset (*Bombus*). Harvemmin tavattiin suuria kovakuoriaisia y. m. hyönteisiä, pieniä luurankoisia yhteensä 8 kpl.

Suuremmassa määrin kuin ehkä useimmat varpuslinnut jättää pikkulepinkäinen pesäänsä sinne pudonneita hyönteisten y.m. jätteitä. Ne antavat jossain määrin käsityksen poikasten ravinnosta ennen niiden pesästä lähtöä. Eräissä hallussani olleissa pesissä, jotka yhtä lukuunottamatta olivat Rauhalan puutarhasta Mynämäellä, oli sisällys seuraavanlainen:

Pesä 1. Useiden kymmenien maakiitäjien (*Carabidae*, lajeja *Carabus granulatus*, *Pterostichus nigrita*, *Pt. vulgaris*, *Amara aulica*, *Ophonus rufibarbis*, *Pseudophonus ruficornis*) peitinsiipiä. Samoin jätteitä kymmenistä kimalaisista (*Bombus*). Yksittäisiä jätteitä: *Chrysopa perla*, *Necrophorus vespilloides*, *Hylobius abietis*, *Pissodes pini* sekä linnunpoikasen ? reisiluu. — Pesä 2. Yksitt. jätteitä: *Bembidium sp.*, *Saperda populnea*, *Coccinella 14-guttata*, ? *Coleoptera sp.* — Pesä 3. Yksitt. jätteitä: *Vespa sp.*, *Amara aulica*, *Longicornia sp.*,

Lepinkäisen orapihlajan piikkeihin lävisitämiä saaliseläimiä; ylinnä *Metrioptera roeselii* ja *Decticus verrucivorus*, keskellä 3 päästäistä, alinna 4 kimalaista.

? *Coleoptera* sp. — Pesä 4. Yksitt. jätteitä: *Ophonus rufibarbis*, *Harpalus* ? *latus*. — Pesä 5. Jätteitä useista maakiitäjistä (lajeja *Pterostichus vulgaris*, *Amara aulica*, *Harpalus aeneus*). Yksitt. jätteitä: *Necrophorus* ? *vespilloides*, *Bombus* sp. — Pesä 6. Yksitt. jätteitä: *Carabus granulatus*, *Pterostichus* sp., *Carabidae* sp. — Pesä 7 merenrantametsiköstä Mietoisista. Jätteitä: *Bombus* sp., *Pterostichus* sp.

Ravintojätteiden pääosan muodostivat siis maakiitäjät (*Carabidae*). Useimmissa pesissä oli lisäksi muita suurehkoja kovakuoriaisia sekä suuria pistiäisiä (*Bombus*, *Vespa*), joskus runsaastikin. Luurankoisista yksi löytö.

Oksennuspalloja, jotka löydettiin pensaiden ja risukasojen tienoilta lepinkäisten oleskelupaikoilta, jotkut lajin pesäpuusta, on tutkittuina 72 kpl. Enemmän kuin toinen puoli, 38 kpl. on löydetty Rauhalan puutarhasta Mynämäeltä 9—12. VIII. 25 ja 3—11. VIII. 26, Häävuorelta on 15 kpl. ajalta 4—14. VIII. 26, Kägran hakamaalta 15 kpl. ajalta 7—14. VII. 27 ja Framnäsistä 4 kpl., löydetyt 28. VII. 27. Päinvastoin kuin edelliset ovat ne kaikki poikasten pesästäälhdön jälkeiseltä ajalta, ja yhdessä niiden kanssa on siten tietoja huomattavalta osalta kesää. Saaliseläinten lukumäärät eri paikoilta löydettyissä oksennuspalloissa käyvät ilmi taulukosta.

Kuten taulukosta heti käy selville, muodostavat siinä kovakuoriaiset ja näiden joukossa etenkin maakiitäjät (*Carabidae*) saaliseläinten suuren enemmistön. Toiseksi herättää huomiota suurten pistiäisten, etenkin kimalaisten (*Bombus*) runsas esiintyminen. Suorasiipisiä tavataan vähän, muita eläinryhmiä satunnaisesti, luurankoisista on vain yksi löytö. Tässä mainittuja eläinryhmiä on prosentteissa saaliseläinluvusta seuraavasti (Bromarvin löydöt on tässä yhdistetty).

	Rauhala	Häävuori	Bromarv	Kaikkiaan
<i>Orthoptera</i>	7 %	2 %	3 %	5 %
<i>Hymenoptera</i>	21 %	31 %	34 %	26 %
<i>Bombus</i>	(12 %)	(29 %)	(25 %)	(18 %)
<i>Coleoptera</i>	71 %	65 %	60 %	67 %
<i>Carabidae</i>	(59 %)	(55 %)	(45 %)	(55 %)
Muut saaliseläimet	1 %	2 %	3 %	2 %

Eri paikoilla saadut tulokset ovat, kuten näkyy, huomattavasti yhtäläisiä. Jotenkin vastaavalla tavalla suhtautuvat myös pesistä tavattujen saaliseläinten eri ryhmät toisiinsa. Näin siitä huolimatta,

Saaliseläinlajit	Yksilöluvut					Saaliseläinlajit	Yksilöluvut				
	Rauhalaan 38 o. p:ssa	Häävuooren 15 o. p:ssa	Kägran 15 o. p:ssa	Framnäsin 15 o. p:ssa	4 o. p:ssa		Rauhalaan 38 o. p:ssa	Häävuooren 15 o. p:ssa	Kägran 15 o. p:ssa	Framnäsin 15 o. p:ssa	4 o. p:ssa
Insecta						<i>Harpalus (aeneus, la-</i>					
Odonata						<i>tus)</i>	17	2	3	3	
? <i>Aeschna</i> sp.	1	—	—	—		<i>Anisodactylus bino-</i>	2	—	1	—	
Orthoptera						<i>tatus)</i>	86	23	35	—	
<i>Decticus verrucivorus</i>	2	—	—	—		<i>Carabidae (spp. ign.)</i>	1	—	—	—	
Orthoptera (<i>Steno-</i>						<i>Leistotrophus muri-</i>	5	—	—	—	
<i>bothrus)</i>	16	2	4	—		<i>Philonthus (lamina-</i>	—	2	—	—	
Diptera						<i>tus)</i>	9	1	—	—	
? <i>Tipula</i> sp.	2	—	—	—		<i>Blithophaga opaca</i> .	—	—	1	—	
<i>Sarcophaga</i> sp.	—	—	—	1		<i>Silpha atrata</i>	—	—	—	1	
Lepidoptera						<i>S. carinata</i>	1	—	—	—	
<i>Bombycidae</i> sp.	—	—	1	—		<i>Platycerus caraboi-</i>	—	—	2	—	
? <i>Lasiocampa quer-</i>	—	2	—	—		<i>des)</i>	—	—	—	—	
<i>cus)</i>						<i>Sinodendron cylind-</i>	—	—	—	1	
Hymenoptera						<i>ricum)</i>	—	—	—	—	
? <i>Apis mellifera</i>	2	—	—	—		<i>Aphodius fimetarius</i>	1	—	—	—	
<i>Bombus</i> sp.	32	27	20	9		<i>A. ater)</i>	—	—	1	—	
<i>Crabro</i> sp.	1	—	—	—		<i>A. rufipes)</i>	1	1	—	—	
? <i>Odynerus</i> sp.	1	—	—	—		<i>Geotrupes (stercora-</i>	3	2	5	—	
<i>Vespa</i> sp.	2	—	9	1		<i>rius, silvaticus)</i> . .	1	—	—	—	
<i>Formica ? fusca</i>	15	—	—	—		<i>Serica brunnea)</i> . . .	1	—	—	—	
<i>Camponotus hercu-</i>						<i>Melolontha hippo-</i>	—	—	—	1	
<i>leanus)</i>	3	2	—	—		<i>castani)</i>	—	—	—	2	
<i>Sirex iuvenicus)</i>	1	—	—	—		<i>Cetonia aurata)</i> . . .	—	—	—	3	
<i>Xiphidria camelus)</i>	—	—	1	—		<i>Buprestis (punctata)</i>	1	—	—	—	
Coleoptera						<i>Anobium pertinax)</i> .	—	1	—	—	
<i>Carabus granulatus)</i>	4	—	—	—		<i>Rhagium mordax)</i> . .	—	—	1	—	
<i>C. ? cancellatus)</i>	—	2	—	—		<i>Rh. inquisitor)</i>	—	—	1	—	
<i>C. nemoralis)</i>	4	—	—	—		<i>Oxymiris cursor)</i> . . .	—	1	—	—	
<i>Trechus 4-striatus)</i>	1	—	—	—		<i>Melasoma populi)</i> . .	—	1	—	—	
<i>Calathus erratus)</i>	—	1	—	—		<i>Cassida nebulosa)</i> . .	2	—	—	—	
<i>Platynus 6-punctatus)</i>	—	1	—	—		<i>Anthrribus albinus)</i> . .	—	—	1	—	
<i>Pterostichus (niger,</i>						<i>Otiorhynchus ovatus)</i>	2	—	—	—	
<i>nigrita, vulgaris,</i>						<i>Coleoptera (spp. ign.)</i>	7	—	—	—	
<i>cupreus)</i>	33	22	9	1		Mammalia					
<i>Amara (fulva)</i>	4	—	—	—		? <i>Sorex vulgaris)</i> . .	—	—	1	—	
<i>Ophonus rufibarbis)</i>	7	—	—	—							
<i>Pseudophonus rufi-</i>											
<i>cornis)</i>	2	—	—	—							

että löytöajat ja — paikat vaihtelevet melkoisesti, jälkimäisille on sentään kaikille yhteistä äärinen viljelysmaiden asema. Maakiitäjät muodostavat kaikkialla suuren enemmistön; toisena huomattavana osana ovat suuret pistiäiset, etenkin kimalaiset, mitä huomiota vahvistavat myös pensaiden piikeistä tehdyt löydöt. Säännöllisesti tavaataan vielä maakiitäjien ohella muita kovakuoriaisia, jotavastoin muut ryhmät tuntuvat enemmän tai vähemmän satunnaisilta. Mitä erikoisesti luurankoiisiin tulee, tavattiin niitä kaikkiaan: sammakkoeläimiä (*Rana temporaria*) 1 kpl., lintuja 1 kpl., nisäkkäitä (*Sorex vulgaris* ja *Agricola agrestis*) 7—8 kpl.

Ollenkaan puuttumatta kysymykseen pikkulepinkäisen yleisestä hyödyllisyydestä tai vahingollisuudesta, mikäli näin harvalukuisena esiintyvällä lajilla sanottavaa merkitystä kummassakaan suhteessa voi ollakaan, lienee sentään syytä lopuksi huomauttaa että selville saatujen saaliseläimien molempia suurimpia ryhmiä, maakiitäjiä (*Carabidae*), etenkin isoja lajeja ja kimalaisia (*Bombus*) on pidettävä taloudellisesti hyödyllisinä (vrt. esim. 5. s. 160 ja 249). Samaa on sanottava eräistä muistakin muodoista, esim. päästäisestä (*Sorex vulgaris*) (vrt. esim. 5. s. 48—51). Edellisten rinnalla ovat harvoin yksilöin edustetut maa- tai metsätaloudellisesti vahingolliset lajit, *Camponotus*, *Melolontha*, *Pissodes*, *Hylobius*, *Agricola* y. m. (vrt. esim. 5. s. 68—69 ja 246—247 sekä 6. s. 10, 13, 66 ja 71) ilmeisenä vähemmistönä.

Zusammenfassung. In diesem Aufsatz schreibt der Verf. über die Nahrung des rotrückigen Würgers *Lanius collurio* L. Er hat in Mynämäki und Bromarv (SW Finnland) diesbezügliche Beobachtungen gemacht, und folgendes erfahren. 1) *Beutetiere, die auf Dornen aufgespiesst waren*: hauptsächlich Hummeln, *Bombus* — einmal 110 Stück —, selten andere grosse Insekten oder Wirbeltiere (*Rana temporaria* 1 Ex., *Sorex vulgaris* 6 Ex., *Agricola agrestis* 1 Ex. 2) *Überreste von der Nahrung in 7 Nestern*: hauptsächlich Laufkäfer *Carabidae*, ausserdem öfters andere Käfer und grosse Hautflügler (*Bombus*, *Vespa*). Von Wirbeltieren fanden sich einmal Reste eines Vogeljungens. Diese Resultate stimmen mit denen überein, die der Verf. aus 3) *Analysen von 72 Gewöllen* (vgl. S. 8) gewann und die das reichste Material für die Untersuchung bieten. Die Prozentsätze der wichtigsten Beutetiergruppen im Vergleich zu der Gesamtzahl der Individuen sind auf S. 8 aufgeführt. Wie daraus zu

ersehen ist, bilden die Käfer und unter ihnen vor allem die Laufkäfer *Carabidae*, die grosse Mehrzahl der erbeuteten Tiere und zwar ähnlich auf den verschiedenen Beobachtungsplätzen (die Käfer in allem 67 %, von ihnen die *Carabidae* 55 %). Als zweitgrösste Gruppe erwiesen sich die Hautflügler *Hymenoptera* (26 % und von ihnen an erster Stelle die Hummeln *Bombus*, 18 %). Andere Tiergruppen scheinen m.od.m. zufällig vorzukommen, am regelmässigsten etwa Geradflügler *Orthoptera* 5 %, von Wirbeltieren ein Befund.

Zum schluss wird darauf aufmerksam gemacht, dass von den untersuchten Beutetieren ein auffallend grosser Teil, die *Carabiden* (besonders die grossen Arten) und die Hummeln als ökonomisch nützlich zu betrachten sind (1. S. 160 & 249) wogegen schädliche Arten in nur kleiner Zahl vorkommen.

Kirjallisuutta: 1) IVAR HORTLINGIN kirjoitus Finsk Tidskriftissä 1927, H. 7 ja Ut fåglarnas värld, II. — 2) K. E. KIVIRIKKO, Suomen linnut, I 1927. — 3) E. QVARNSTRÖM, Huru uppför sig vanliga törnskatan *Lanius collurio* hos oss? Ornis Fennica 1927, N:o 4. — 4) THORSTEN RENVALLIN kirjoitus Finsk Tidskriftissä 1927, H. V—VI. — 5) G. RÖRIG, Tierwelt und Landwirtschaft 1906. — 6) UUNIO SAALAS, Suomen metsien tärkeimmät tuohyönteiset ja niiden torjuminen 1924. — 7) H. SCHULMAN, Till frågan om törnskatans *Lanius collurio* L., rovdjursnatur. Ornis Fennica 1928, N:o 2.

En ny geografisk ras av gråhakedopping: *Podiceps griseigena schiøleri?*

Av dr IVAR HORTLING.

Sommaren 1926 tillskrev mig dr. E. LEHN SCHIØLER och anhöll om material av skinn o. äggmått av finska häckfåglar av *Podiceps griseigena* (Bodd.) för att jämföra med danskst material. Med bistånd av ornitologvänner i Finland kunde jag även tillsända dr. Schiøler det önskade materialet. Till följd av dr. Schiølers iråkade sjukdom blev det som jag tror inte utnyttjat. Då dr Schiøler hade lagt märke till att häckfåglar i Danmark och här uppe företedde vissa olikheter, anser jag det vara skäl att publicera vad som nu står mig till buds, d. v. s. äggmått o. vikt samt några uppgifter om näbb- o. vingmått hämtade dels ur litteraturen, dels vunna genom nya mätningar. Förutom till de finska meddelarna står jag i tacksamhetsskuld till viceinspektör R. Hørring, Köpenhamn, som med stor älskvärdhet lämnat mig uppgifter från Danmark.